

MAART.

Bij de datums, die ik verleden jaar noemde (10 Maart: de eerste hommels, 15 Maart: het eerste kievitse, 21 Maart: de eerste tiftjaf) zullen wij er nog twee bijvoegen en wel 1 Maart: aankomst van de wulpen, 31 Maart vertrek van de bonte kraaien, die in de duinen slapen. Een uur voor zonsondergang komen ze opdagen uit de polders, duizenden en duizenden, hier tusschen Overveen en Velzen. Bij mooi weer blijven ze nog een poosje in de boomen zitten en ook wel op den grond. Maar bij harden wind zitten ze allemaal op den grond in de luwte van de duintjes en dan zijn hektaren bij hektaren grijs van de vogels. Ook zijn er veel kauwtjes bij. Bij zonsopgang zien we alles weer polderwaarts trekken; op het perron van het station Bloemendaal is dat mooi te zien.

De trekkende wulpen zien we omstreeks 1 Maart in troepen van een stuk of twintig; ze joelen heel lustig en vertoonen ook hun prachtige baltsvluchten.

Het eene jaar is het andere niet en wat haast nooit gebeurt: er waren in 1934 op 10 Maart geen hommels. Maar met kievitse en tiftjaf was het in orde.

Het is nu ook nog een geschikte tijd, om eens te letten op den duur van den vogelzang met betrekking tot het licht. Spreeuwen en musschen houden zich vrij stipt aan zonsopgang en zonsondergang. Lijsters en roodborstjes en heggemusshes beginnen 's morgens al te zingen, wanneer het „dun gezaaid gestart“ begint te verschieten, wanneer de sterren van de tweede grootte nog net zichtbaar zijn en 's avonds legt de Groote Beer hun het zwijgen op. Zij staken dan ook vrijwel gelijktijdig hun zang. Let ook eens op wat de akkerleeuwerik doet. De boomleeuwerik is nacht- en dagzanger, kent dus geen schema.

Ik hoor in Maart de koolmeezen dikwijls zacht kweelen, nog al langdurig en heelemaal niet koolmeesachtig.

Als de sneeuwklompjes uitgebloeid beginnen te raken, reageeren ze minder scherp op veranderingen in lichtsterkte en temperatuur. Winteraconiet ook.

Zoek eens naar reuzen-boschanemonen. Ik bedoel niet de hoog opgeschoten bladeren, door zwamziekte geprikkeld, maar echte gave gezonde anemonen, anderhalf maal zoo hoog als gewoonlijk en ook met veel grootere bloemen. De schutbladeren onder de bloem zijn ook veel forscher. Deze reuzeanemoon verhoudt zich waarschijnlijk tot de gewone evenals de *Oenothera gigas* tot *Oenothera lamarckiana*.

Maart is de maand van het „groene waas“ over de heesters. Het komt het eerst over de uitheemsche sierstruiken, ribes-soorten, spiraea's, lonicera's. Maar het mooist van alles toch over onze gewone meidoorns. Trouwens onze eigen kamperfoelie is den heelen winter door al groen geweest en in het plantsoen is de Alpenaalbes (*Ribes alpinum*) ook al in Januari aan het uitloopen.

We voegen het Welriekend Viooltje bij de lijst der planten, waarbij de zaadontkieming gelijktijdig is met het begin van den bloei.

De Padden ontwaken eerder dan de Bruine Kikvorschen.

BOEKBESPREKING.

J. W. BOERMAN en K. M. KNIP: *Dier- en plantkunde voor leerlingen van de M.U.L.O.-scholen en van scholen voor voortgezet onderwijs*. Deel I. Dierkunde met 7 gekleurde platen en 197 zwarte figuren in den tekst. (Groningen. Wolters. Ing. f 1.70, geb. f 1.90. Twaalfde druk, verzorgd door L. C. DORSMAN.

Het vervaardigen van leerboeken voor Lager-, Middelbaar- en Hooger Onderwijs behoort zeker wel tot de moeilijkste taken, die men zich kan opleggen. Ik heb mij er dan ook nooit aan gewaagd. Wat moet men kiezen uit de zoo uitgebreide stof? In hoeverre mag en moet men reke-

ning houden met de vraagstukken van het oogenblik? En met het verder leven van de leerlingen en hun zielsbehoeften? Moet het leerboek boeiend zijn en aangenaam? En gekuischt van taal en stijl? Enzovoort, enzovoort.

Voor de beantwoording van vele dezer vragen moet men teruggaan tot zijn kinderjaren. Ik leid mijn voorliefde voor historische lectuur nog altijd af van het voortreffelijk leerboek der Vaderlandsche Geschiedenis van Lodewijk Mulder, den uitmuntenden stilist en geestigen schrijver. Wij kregen dat boek in handen op ons elfde jaar in de laagste klas van de „Fransche School”, nu bijna zestig jaar geleden. 't Was echt smakelijk en je greep naar dat boek ook buiten de verplichtingen van de schooltaak.

Maar laat ik niet afdwalen. Gemakshalve kunnen we twee richtingen onderscheiden: die der uitvoerige en die der beknopte leerboeken. De uitvoerige hebben een goede kans, om door de leerlingen „fijn” gevonden te worden, de beknopte hebben het voordeel, dat je, als je weet wat er in staat, klaar bent voor examen of overgang. Ik vrees, dat die ellendige examens en overgangen wel schuldig staan aan de beknopte en vooral aan de *te* beknopte leerboeken.

Deze „Dierkunde” behoort tot de beknopte boeken, zóó beknopt, dat zelfs het zeefbeen uit het menschelijk geraamte is verdwenen. Maar daar staat tegenover, dat het boek besluit met een goed hoofdstukje over natuurbescherming.

De behandeling van de wetenschappelijke feiten is over het algemeen accuraat; de illustratie uitmuntend. Alleen ontbreken in fig 127 alweer de nieren (dat kan Wolters nu eenmaal niet laten), maar dat wordt weer goedge maakt door gekleurde plaat VII. In plaat VI heeft de kleine vos al zijn mooie blauw verloren. Dat het rapen van kievitseieren tot 1 Mei zou zijn toegestaan, is gelukkig al sedert jaren niet meer het geval.

Maar met groote zorg en ontstemming zien we, dat de auteurs aan de Nederlandsche Jeugd allerlei beweringen voorleggen over „nut” en „schade” der dieren en dat „schadelijke dieren verdelgd” moeten of mogen worden, vinden we heel gelaten op bladzijde bij bladzijde.

Wij weten nu toch al lang genoeg, dat die heele kwestie van nut en schade een halve eeuw geleden nog heel oppervlakkig, ondeskundig, eenzijdig en armoedig is behandeld en wij schamen ons over veel, wat wij destijds ex cathedra verkondigden. Tegenwoordig beginnen betere inzichten zich baan te breken en alvast zijn we zoover, dat we op de school ons niet anders dan met de grootste omzichtigheid er over dienen uit te laten. Dat een patrijs „nuttig” zou zijn, omdat hij onkruidzaden eet, is een onhoudbare bewering. Er zijn ook nog landbouwers, die gelooven, dat vinkachtige vogels en gorzen om dezelfde reden nuttig zijn, maar we weten nu, dat die „eters” van onkruidzaden ook meteen „zaaiers” zijn. Ook had ik van Dorsman niet verwacht, dat hij zich wat de roofdieren en roofvogels betreft op hetzelfde standpunt zou plaatsen als onze griezelige, onwetenschappelijke jachtwet. Het is zeer bedenkelijk, om aldus onze jeugd te leiden tot bekrompenheid en baatzucht tegen elk gezond wetenschappelijk begrip in en met de ontkenning van een blijmoedige, vertrouwensvolle levenshouding.

Blijkens zijn twaalf drukken wordt dit boek veel gebruikt en de schrijvers treft in dezen wel een zeer zware verantwoordelijkheid. Om de overige goede kwaliteiten van dit werk, zou ik gaarne zien, dat zij in den dertienden druk van een gelukkiger opvatting blijk wilden geven.

JAC. P. THIJSSSE.

Prof. Dr. TH. J. STOMPS. *De Mutatietheorie en hare beteekenis voor onze Samenleving*. Rede gehouden ter herdenking van den 303en verjaardag der Instelling van Hooger Onderwijs te Amsterdam. (Amsterdam W. Versluys, 32 pp., f 0.75).

Professoren hebben eenige malen in hun ambtelijk leven de gelegenheid, om officieel het woord te richten tot een ruimer kring van toehoorders dan de gewone bezoekers hunner colleges. Dat is dan in de eerste plaats bij de aanvaarding van hun ambt en dan nog een of meer malen o.a. bij hun aftreden als Rector Magnificus. Doorgaans zijn die redevoeringen voor het groote publiek boeiend, begrijpelijk en actueel. Dit alles kan getuigd worden van Stomps' rede, die allereerst een helder en beknopt overzicht geeft van de Mutatietheorie, steunend op

de ontdekkingen van Mendell, met eventjes een blik op het Neo-Lamarckisme. Daarna toont hij aan van hoeveel belang, ja hoe noodzakelijk, de kennis van Mutatietheorie en Erfelijkheidsleer is voor alle faculteiten: voor Taal en Letteren, voor Rechtsgeleerdheid en Jurisprudentie, voor Geneeskunde, voor Economie, voor de Psychologie, kortom voor de meeste factoren van onze Samenleving. Stomps hoorende werd ik onwillekeurig herinnerd aan de uitspraak op een Engelsch congres van eenige jaren geleden, dat iemand, die geen biologische scholing heeft genoten, groote kans bezit, om een slecht staatsburger en een gevaarlijk regeerder te worden. Stomps heeft dan ook zeer terecht gewezen op het groote gevaar, dat schuilt in onvoldoende behartiging van de biologie op onze kweekscholen voor onderwijzers en op de middelbare scholen en gymnasia.

Een zeer aandoenlijk slot van de rede was de aanbieding van een portret in brons van Prof. Hugo de Vries aan de universiteit.

Een enkele kleine opmerking. Stomps tracht ons angst aan te jagen met de berekening van den geneticus East, houdende, dat over honderd jaar de laatste hectare cultuurgrond op aarde in beslag zal zijn genomen. Welnu, dat laat mij koud, want ik herinner mij nog heel duidelijk, dat omstreeks 1895 een der grootste geleerden ter wereld, Sir William Crookes een dergelijke berekening heeft opgezet en tot de conclusie kwam, dat in 1934 de aarde niet meer in staat zou zijn genoeg te produceeren, om haar bevolking te voeden en te kleeden. We weten nu allemaal, hoe het daarmee staat.

Maar wel mogen we even bedenken, dat juist door de bezigheid van den mensch het voortbestaan van een nog al groot aantal planten en dieren onmogelijk is gemaakt of wordt gemaakt, doordat onze cultuur het milieu, waaraan zij zijn gebonden, vernietigt. JAC. P. TH.

Prof. Dr. V. J. KONINGSBERGER. *Sunt Certi Denique Fines*. Rede uitgesproken bij de aanvaarding van het ambt van gewoon hoogleeraar in de Algemeene Plantkunde aan de Rijks-Universiteit te Utrecht. (Groningen, J. B. Wolters, f 0.75).

Zooals Stomps ons even tot realisatie bracht van de Mutatie-theorie geeft Koningsberger ons hier een opfrisschertje over de altijd boeiende onderdeelen van de plantenphysiologie: de permeabiliteit van het protoplasma, het transport der voedingsstoffen in het plantenlichaam en de jongste triomf van de Utrechtsche School, de groeistoffen. Heel prettig doet het aan, om zoowel bij het tweede als derde gedeelte Julius Sachs vermeld te zien, wiens Vorlesungen über Pflanzenphysiologie wij een halve eeuw geleden genoten: didactische botanische litteratuur, na dien tijd nooit overtroffen. Wat niet wegneemt, dat Sachs het in de toegepaste wetenschap ook wel eens mis kon hebben. Aan het slot van zijn rede geeft Koningsberger waardevolle overwegingen over zuivere en toegepaste wetenschap. Ja, wat hebben wij vijf jaar geleden in Buitenzorg daar eindeloos over zitten boomen; Buitenzorg met zijn proefstations en tegelijk met zijn Plantentuin en Treub-laboratorium en met de annexe van den bergtuin Tjibodas en het heerlijk laboratorium daar. En dan nog al die andere proefstations door heel Indië met Passeroean aan de spits.

Het is dan ook wel heel natuurlijk, dat Prof. Koningsberger scherp stelling neemt tegenover averechtsche bezuiniging en „afbraakorgie”.

Het gewone epitheton ornans van „geleerde” is „bescheiden”. Naar mijn meening zijn onze geleerden in menig opzicht veel en veel te bescheiden geweest. Het doet ons goed, dat thans en Stomps en Koningsberger krachtig (maar nog veel te bescheiden) opkomen voor de waarde en de waardigheid van de biologische wetenschap en vooral daarom beveel ik u de lectuur van beide redevoeringen nadrukkelijk aan.

JAC. P. TH.